

Tėvams

Su vaikais tikriausiai esate aptarę ir jiems išaiškinę mandagaus, tinkamo elgesio taisykles. O ar kada nors su jais kalbėjote apie tai, kaip reikia elgtis naršant internete, kokių taisyklių privalu laikytis virtualioje erdvėje, kuo ji panaši ir kuo skiriasi nuo realaus gyvenimo?

Savaime internetas nėra nei blogas, nei geras. Viskas priklauso nuo to, kaip ir kam jį naudojame.

Šiame tinklapyje rasite svarbiausius atsargaus elgesio internete patarimus, kuriuos privalu žinoti nepilnamečius vaikus auginantiems tėvams. Atidžiai išstudijuokite juos patys ir aptarkite su savo atžalomis. Tik mokėdami tinkamai elgtis vaikai internete bus saugesni.

Skaitykite:

- Saugome asmeninę informaciją
- Rūpinamės vaikų saugumu
- Rūpinamės kompiuterio saugumu

Tėvams > Saugome asmeninę informaciją

Jei esate atsargūs ir apdairūs realiame gyvenime, tokie pat turite išlikti ir virtualioje erdvėje – neatskleiskite informacijos apie save nepažįstamiems žmonėms, neaiškiose registracijos anketose, neskelbkite viešai savo atostogų laiko, neatskleiskite namų adreso. Svarbu, kad šiuos patarimus perduotumėte ir savo vaikams bei kartu su jais nustatytumėte naršymo ir bendravimo internete taisykles – svarbiausia ne drausti naudotis naujausiomis technologijomis, o kartu nutarti, išsiaiškinti, kaip jomis reikėtų naudotis.

Pagrindinės saugaus elgesio internete taisyklės bendraujant:

- Registruodamiesi socialiniuose tinkluose ir pažiūčių svetainėse būsite saugesni, jei pateiksite mažiau asmeninės informacijos apie save. Nieko baisaus, jei nurodomas vardas ir pavardė, tačiau saugokitės, kad į internetą nepatektų kita svarbi asmeninė informacija – adresas, telefonas, informacija apie pajamas ir panašiai. **Pasitikrinkite, kokia informacija apie jus ir jūsų vaikus prieinama internetu.**
- Socialiniuose tinkluose įjunkite privatumo nustatymus – jūsų skelbiama informacija turi būti matoma tik profilio draugams. O tarp draugų turėtų būti tik gerai pažįstami žmonės.
- Kai socialiniuose tinkluose ar pažiūčių svetainėse registruojasi jūsų vaikas, susitarkite, kad bent jau iš pradžių tai darysite kartu: taip galėsite įsitikinti, kad registracijos anketoje jis nenurodė per daug asmeninės informacijos, pasirinko tinkamus privatumo nustatymus.
- Bendraudami su draugu internetu įsitikinkite, kad jis iš tiesų yra tas žmogus, kurį pažįstate.
- Nepažįstamiems nepasakokite asmeninės informacijos – nesakykite to, ko nesakytumėte pirmą kartą gatvėje sutiktiems žmonėms. To paties mokykite ir savo vaikus.
- Dalinkitės tik tinkamomis nuotraukomis ir vaizdo įrašais. Mokykite to ir vaikus.
- Bendraudami internetu gerbkite kitus ir laikykitės įstatymų.

Pagrindinės saugaus elgesio internete taisyklės naudojantis e. paslaugomis:

- Naudodamiesi e. paslaugomis įsitikinkite, kad paslaugos teikėjas patikimas, o jūsų asmeniniai duomenys pateikiami saugioje svetainės dalyje.
- Niekada niekam neatskleiskite savo prisijungimo vardų ir slaptažodžių, PIN kodų, e. bankininkystės kodų – nei žodžiu, nei telefonu, nei e. paštu. Neišsaugokite jų kompiuteryje, neužsirašykite užrašų knygelėse, nepalikite užrašytų ant lapelių prie bendrai naudojamo kompiuterio,

nesuteikite prisijungimo prie banko sąskaitų informacijos vaikams.

- Naudokite saugius slaptažodžius . Slaptažodį turi sudaryti sunkiai atspėjama ne trumpesnė nei 6 ženklų didžiųjų ir mažųjų raidžių bei skaitmenų kombinacija, pavyzdžiui, *mEshk1sNR1*.
- Netikėkite lengvais laimėjimais, nesusigundykite lengvu uždarbiu internete.
- Baigę darbą atsijunkite nuo svetainės, uždarykite visus naršyklės langus. Ypač tai svarbu, jei tuo pačiu kompiuteriu (darbe, bibliotekoje, mokykloje) naudojasi keli asmenys. Paaiškinkite tai ir savo vaikams.

Tėvams > Rūpinamės vaikų saugumu

Jūs tikrai žinote, kokie pavojai jūsų vaiko tyko gatvėje ar tamsiu paros metu. O ar tikrai galite įvardyti, ko jam reikėtų saugotis naršant ar bendraujant internetu? Geriausias būdas išmokyti vaikus elgtis saugiai – kalbėti su jais apie pavojus, nustatyti aiškias taisykles ir susitarti, kad jų būtų laikomasi.

Didžiausios grėsmės internete ir kaip su jomis kovoti?

- *Per didelį atvirumą.* Vaikai ir paaugliai internete bendrauja, pasakoja apie save ir rodo savo nuotraukas socialiniuose tinkluose bei pažinčių svetainėse. Per didelį atvirumą gali kelti pavojų jų pačių, o kartais ir namų bei kitų šeimos narių saugumui. Viešai skelbiama informacija gali būti prieinama visiškai nepažįstamiems žmonėms, todėl aptarkite su vaiku, kokią informaciją bendraujant internetu saugu atskleisti ir kokios jokių būdu negalima.
- *Virtualios pažintys.* Internete bendraudami vaikai turėtų nesakyti asmeninės informacijos nepažįstamiems; įjungti privatumo nustatymus socialiniuose tinkluose ir pažinčių svetainėse; neviešinti provokuojančių, netinkamų nuotraukų; nesusitikinėti su nepažįstamais iš interneto vieni.
- *Priekabiavimas.* Dauguma priekabiautojų rodydami švelnumą ir dėmesį siekia pelnyti vaikų ar paauglių pasitikėjimą. Jie įtikina savo aukas šiuos

santykius laikyti paslapyje, vėliau ima kalbėti netinkamus dalykus, siųsti intymius vaizdelius ir prašyti asmeninės informacijos. Galiausiai įtikina susitikti, o gavę netinkamo turinio nuotraukų ar vaizdo įrašų vaiką ima šantažuoti. Todėl svarbu vaikus išmokyti, kokių nuotraukų ir kokios informacijos negalima platinti internete, siųsti nepažįstamiems.

- *Netinkamas turinys* yra draudžiama ir ribojama informacija – pornografinė, skatinanti rasinę neapykantą ir panašiai. Kaip apsaugoti vaikus nuo netinkamo turinio? Įdiekite turinio filtravimo programas. Jų galite parsisiųsti iš svetainės www.ivpk.lt/filtrai. Ugdykite vaikų kritinį mąstymą, mokykite atskirti nenaudingus dalykus nuo naudingų. Leiskite žaisti tik tuos žaidimus, kurie yra tinkami jūsų vaiko amžiaus grupei. Jei internete aptikote netinkamo turinio, praneškite apie jį už tai atsakingos institucijos. Galite tai padaryti svetainėje www.draugiskasinternetas.lt.
- *Priklausomybė nuo interneto*. Atkreipkite dėmesį, kiek laiko vaikas praleidžia prie kompiuterio ir interneto. Nustatykite taisykles, kada ir kaip vaikas gali naudoti kompiuteriu. Kad situaciją būtų lengviau kontroliuoti, kompiuterį pastatykite bendro naudojimosi patalpoje, pavyzdžiui, virtuvėje ar svetainėje.
- *Patyčios*. Aptarkite, kas jūsų vaikui gali kelti patyčių pavojų – gal jis netinkamai elgiasi viešumoje? Gal internete skelbia netinkamas nuotraukas, komentarus ir taip pats provokuoja iš jo tyčiotis? Jei vaikas jau susidūrė su patyčiomis, kartu užblokuokite nepageidaujamus vartotojus, ištrinkite komentarus. Jei to negalite padaryti patys, kreipkitės į svetainių administratorius.

Rūpinamės kompiuterio saugumu

Naudojantis internetu, svarbu užtikrinti, kad kompiuteris būtų apsaugotas nuo kenkėjiškų programų atakų. Kenkėjiškos programos lėtina kompiuterio darbą ir gali jūsų kompiuterį visiškai sugadinti. Taip pat naudodamiesi kenkėjiškomis programomis piktavaliai gali pavogti jūsų asmeninę informaciją.

Kaip apsisaugoti?

- Įdiekite kompiuteryje legalią antivirusinę programą.
- Niekada neišjunkite antivirusinės programos, įspėkite apie tai vaikus.
- Jei kompiuterio apsauga rekomenduoja neatidaryti tam tikrų svetainių ar programų (dažniausiai ekrane atsiranda įspėjimas, kad svetainė ar programa gali kelti grėsmę kompiuteriui ar Jūsų duomenų saugumui), neatidarinkite jų.
- Nepersiuntinėkite grandininių laiškų. Juose gali būti slepiamos virusinės šnipinėjimo programos, renkančios interneto adresus. Siųsdami tokius laiškus rizikuojate išduoti savo ir savo draugų adresus virusų kūrėjams.
- Neatidarinkite nepageidaujamų – iš nepažįstamų siuntėjų gautų – laiškų.
- Nesisiųskite nelegalių programų, žaidimų ar muzikos ir neleiskite to daryti vaikams.
- Nesisiųskite nepažįstamo formato bylų.
- Naudokitės informacija, kurią galite gauti iš legalių ir patikimų interneto paslaugų tiekėjų.

Daugiau informacijos ieškokite leidinyje **Tėvams** ir teiraukitės savo bibliotekoje.